

A kudzu és Mária keze – Az ökokritikus művészet hajtásai az OFF-Biennálén

Szerző: Tomcsányi Sára - 2025. június 13.

Mai Ling: Dirt Nouveau - fotó: Dobos Flóra / OFF-Biennale Budapest Archívum

Az ökokritika a művészeti világban az utóbbi években nemcsak gyökeret eresztett magának, hanem a felszínre törve már messziről felismerhető virágokat hozott, amelyek illata messzire elér – és valamilyen formában lassan minden képzőművészeti kiállításon is találkozhatunk vele. De nem mindegy, hogy illatosító spray-ként, préselt virágként, pálmaházlakóként vagy élő, lélegző, földszagú entitásként kerülnek a figyelem középpontjába. Ha szemügyre vesszük a képzőművészeti világ legjelentősebb közelmúltbeli eseményeit, akkor a téma sokrétű feldolgozásával találkozhatunk; trenddé nőtte ki magát például a természet kolonizációval, feminista törekvésekkel, etnikai problémákkal, genderkérdésekkel, vagy éppen a háború jelenlétével való párhuzamba állítása, melyek során a virágnyelv nem elfedést, hanem egyfajta belépési pontként és keretként működő metaforarendszert jelent. A nemzetközi vonulathoz hasonlóan a május 8-án nyílt idei, ötödik OFF-Biennále is kiállítások, események és alkotói praxisok bemutatásával nyújt többféle megközelítést és bevezetést az ökokritikus művészet világába.

Az idei OFF-Biennále hívószava a biztonság. Budapest-szerte tizenöt kiállítási helyszín kapcsolódik lazábban-szorosabban a kiállítássorozathoz. Az ökokritika biztonsághoz való viszonyulása sokféle asszociáción keresztül körvonalazódhat, többek között nem hagyható figyelmen kívül a klímaválság, a számos természeti katasztrófa, vagy a klímaszorongás, a tehetetlenség-érzet. Ha figyelembe vesszük a

nem emberi nézőpontokat is, akkor a természet és az állatvilág perspektívája által újabb és újabb jelentésréteget nyerhet ez az érzethalmaz.

Dirt Nouveau

A Kisterem Galériában helyet kapó, bécsi székhelyű **Mai Ling kollektíva kiállítása** a *Dirt Nouveau* címet viseli, **központi eleme a kudzu növény**. A kollektíva két tagjával, Mika Maruyama-val és Stephanie Misa-val készítettem interjút, melynek során elmondták, hogy nevük hangsúlyozása valójában nem fontos, mivel véletlenszerű, illetve inkább praktikus okai van annak, hogy éppen ők jöttek el Budapestre. Ez individualizált világunkban meglepő megközelítésmód, ugyanakkor a művészeti világban egyre több olyan alkotói- és kurátori kollektíva működik, mely a sokszor magányos alkotói tevékenység helyett a közösségben való gondolkodást helyezi előtérbe. Elmondásuk szerint a Mai Ling lényege az ázsiai diaszpóra német nyelvterületen való reprezentálása, annak felismerésével, hogy egyetlen személy sem képes egymaga reprezentálni mindazokat a bonyolult karakterjegyeket, amelyekkel ők Ázsiát azonosítják. A kollektíva tagjaiként vállalt anonimitásba burkolóznak, hogy ezáltal több hang tudjon felerősítve megszólalni. Ez ugyanakkor számukra a védelemről is szól, mivel aktivizmust és intézménykritikát folytatva a rasszizmus és a művészetben található szexizmus megnevezésével a következményekre is gondolniuk kell – ezt a problémák sokféleségéről való beszéd fontossága is sürgeti.

A kollektívában való fellépés ezen túl elmozdítja a kérdéseket egy bizonyos testtől és egyfajta „ázsiaságtól”. A névadójuk, Mai Ling egy német humorista, Gerhard Polt által kitalált karakter, aki az 1979-ben készült azonos című televíziós sketch-ben jelent meg és a kollektíva szerint az ázsiai identitás hamis-fluid képe, molekuláinak összecúsúzott keveréke: Thaiföldön vásárolták meg, kínai ételt eszik miközben japán kimonót visel – és mindeközben egy szót sem szól. A kiállításon megtekinthető róla egy videó, amelyben a kollektíva szerint a tipikus német tekintet kivetülését látjuk, így az Ázsiáról szóló rasszista fantáziák internalizálása történik.

Mai Ling: Dirt Nouveau – fotó: Dobos Flóra / OFF-Biennale Budapest Archívum

A művészek az interjú során Mai Ling nyugati patriarchális tekintet által megformált alakjáról mint valami egzotikus, emberi és nem emberi közötti hibriditásról beszéltek, ez számukra a karaktert a növényekhez, és kifejezetten a házasított szobanövényekhez kapcsolja, melyek a háttérben húzódnak meg. A kiállítás terében uralkodó dekorativitáshoz a tapétaként szolgáló szecessziós mintázat is hozzájárul, amely egyúttal a hanginstalláció ornamentikus háttéréül is szolgál. Az installáció fő elemei a padlóra szórt föld, a kertészetből származó növények és a kudzu ragadós szubsztanciája. Ezek kis szigetet alkotva kínálják ágaikon a hanginstallációhoz szükséges fejhallgatókat, melyek által a növények is hangot kapnak.

A kudzu (nyílgyökér) növényt gyógyászati célokra használják Ázsiában, a megfázástól kezdve gyulladáscsökkentő hatásán át a májra és az alkoholfüggőségre is jótékony hatással bír, de élelmiszerként is fogyasztják. Kínában, Japánban és Koreában őshonos, dekorativitása miatt hozták el Európába, Amerikába és Ausztráliába, ahol invazív fajként tartják számon. Erős gyökere azonban megtartja a talajt, így csökkenti az erózió mértékét. A művészkollektíva kiemelte szerepének átalakulását a dekoratív elemtől a direkt hasznosításig, mely erősen leszűkíti az életterét. A kudzu nyálkás anyaga bizarr elegyet alkot a növényekkel, melyek vállalják műviségüket, nem rejtik el vonalkódjaikat. A művészek szándéka a növényeken keresztül a kolonializmus felfedése, produktum jellegük el nem tagadása. Az installáció elemiben mímeli a természetet, miközben bemutatja, hogy mennyire mesterséges a szobanövények tartásának koncepciója is, a kelet-európai otthonokban álló pálmák lakásméretű nyújtzkodása, mely sosem érhet olyan távolra, hogy megközelítse azt a hosszú utat, ahogy idekerültek.

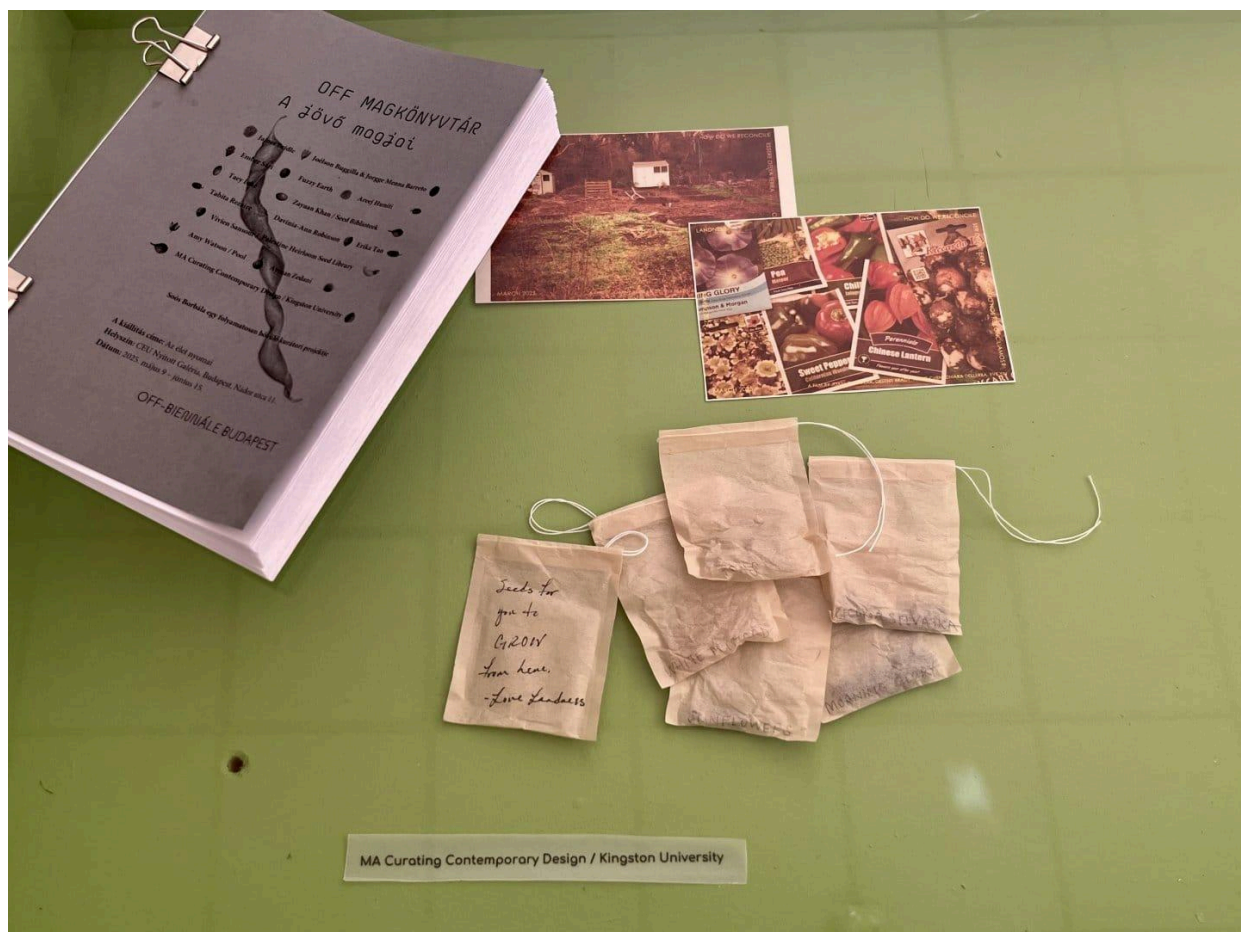
Mai Ling: Dirt Nouveau – fotó: Dobos Flóra / OFF-Biennale Budapest Archívum

A kollektíva tagjai egyébként nem csak művészek (például egy biológus is a csoport része), sokféle tevékenységet végeznek együtt alkotói praxisuk részeként. A Mai Lingra elsősorban platformként tekintenek, így például könyvklubot is szerveznek, ahol együtt olvasnak. Olvasmányaik a Kisterem falaira felszerelt rózsaszín polcokon is helyet kapnak, az interjú során Anne Anlin Cheng *Ornamentalism* című könyvét emelték ki, amely meghatározó volt számukra kiállítási munkálataik során. Az olvasás mellett, hogy oldja a folytonos művészeti termelés nyomását, egyfajta gondoskodási gyakorlat is, mellyel a csoport tagjai önmaguk és egymás felé fordulnak. Kutatásalapú művészeti praxisuk részeként ezen kívül együtt főznek, táncolnak, szomatikus workshopokat tartanak, illetve Béctől nem messze kommunális farmközösséget alakítanak, ahol a kosz megjelenése nem csupán galériaterek white cube-jaiban történik. „Valójában mintha különböző módon érzékelnék egymást, még a gondolatainkban is. Számunkra is nagyon fontosak az automatikus vagy fizikai gyakorlatok, amik energiát adnak nekünk” – fogalmazták meg.

Az élet nyomai

A nem csupán kiállításokban, illetve azokon túl való gondolkodás Soós Borbála kurátori munkáját is meghatározza. Londonban él, a Stanley Picker Galéria kurátora. Több, mint egy évtizede foglalkozik ökológiai művészettel, amely most a CEU Nyitott Galériában **Az élet nyomai** című kiállításban manifesztálódik, Székely Katalinnal közös kurátori munkájuk eredményeként.

Soós Borbála elmondása szerint „míg tíz vagy tizenöt éve a művészet és ökológia egy niche témának számított, addig mostanra jelentős és kikerülhetetlen témává vált, amely elmélyült és precíz hozzáállást követek, különben semmit nem mondtál és csak egy trend része maradsz. – erre próbálok mindig figyelni.” Ugyanakkor kiemelte, hogy a relatíve felszínes kiállításokat sem ítéli el, hiszen ...az is lehet, hogy nagyon hasznos valakinek valamiért. Minél többen csináljuk, annál jobb. Engem konkrétan azok a művészek és projektek érdekelnek, akik elmélyednek egy speciális és ténylegesen megélt helyzetben, vagy egy mély kutatásban: akkor jutsz valamire, ha hosszan követed ezt a szálát.” Ebben fontos szerepet kap az adott helyet jól ismerő emberekkel és a helyiekkel való közös együttlét, mely nem feltétlen kiállításokban manifesztálódik, hanem másfajta eseményekben.

MA_Curatin Design/Kingston University: Mag könyvtár, Soós Borbála kurátor, Az élet nyomai kiállítás, 2025, fotó: Kinter Alexandra / OFF-Biennále Budapest Archivum

Az OFF-os kiállításához visszakanyarodva, a Nyitott Galériában többször megjelennek hagyományosnak tűnő formák új tartalommal telve, játékosan kiforgatva. Ilyen a herbárium Hanna Rullmann és Faiza Ahad Khan *Fajfelmérés: Hulladék és védelem* (2019–2015) művében, vagy a tér közepén elhelyezett, régi természettudományos múzeumokat idéző üveg tároló, melyben magok találhatóak. Ez utóbbi egy magkönyvtár, mely Soós Bori saját hosszútávú projektje: a magbankok gondolatiságát fordítja ki és

gondolja tovább, várva, hogy mi gyökerezik ki belőle. A magbankok világszerte mesterségesen tartanak fenn ideális körülményeket a növényfajok magjainak hosszútávú megőrzésére. A projekthez a kurátor művészeketől kér magokat, amelyek széles skálát fednek le a keff Mariam-tól, azaz a Mária keze nevű sivatagi növénytől a szentesi paprikáig, többek között a Fuzzy Earth, Ember Sári, a Palestine Heirloom Seed Library és a Kingston University Curating and Contemporary Design mesterszakos hallgatóinak hozzájárulásával. A könyvtár célja nemzetközi művészekkel való együttműködés volt úgy, hogy ők közben a saját lokális problémáikról beszéljenek.

Ayman Zedani, Kaff Maryam (*Anastatica hierochuntica*)

Ayman Zedani ezeket a szárított gubókat adományozta a mag könyvtár projektnek, amelyeket Sharjah-ban, Szaúd-Arábiában gyűjtött, az egyik legrégebbi olyan piacon, amely a tengeren keresztül zajló árucseré révén kapcsolódott a világhoz.

„Amikor ezek a magok összeérnek, van egy pillanat, mikor egy a szintre kerülnek. Sok hely kapcsolódik össze egymással, ahonnan a magok megint elindulnak különböző irányokba. Nehéz egy nevezőre hozni a különböző helyek specifikusságait – viszont ezeknélkül gyakorlatilag semmiről nem tudsz beszélni. Nagyon globalizált világban élünk, ahol lehet, hogy a problémák nem ugyanazok minden egyes helyen, de az analógiákon keresztül megértjük a hasonlóságukat eltérő politikai hátterek előtt is. Könnyebb és elfogadottabb, hogy az ember máshol nőtt fel, mint ahol dolgozik, én is így vagyok ezzel. Hasonlóképp történik a növényekkel. is. Nincs idejük leengedni a gyökereiket, mert mire megnőne akkorára, hogy megtartsa őket, már megváltozott a klíma, tovább kellett volna állniuk ahhoz, hogy hasonló helyzetben

tudjanak beérni, mint amiben elkezdtek növekedni. Az emberek nagyon meggyorsították ezt a folyamatot” – vont párhuzamot a kurátor többek között saját helyzetével.

Palesztin örökség mag könyvtár / Palestine Heirloom Seed Library

A mag könyvtár projekt részeként az egyik hozzájáruló, Vivien Sansour projektje, aki megalapította a Palesztin örökség mag könyvtárat azzal a céllal, hogy megőrizze és népszerűsítse a hagyományos és veszélyeztetett magfajtákat, a hagyományos palesztin mezőgazdasági gyakorlatokat, valamint az azokhoz kapcsolódó kulturális történeteket és identitásokat.

A magbankokat csak végső esetben lehet kinyitni, melyre eddig egyszer került sor, a szíriai háború során, mikor az aleppói magbank megsérülésével kérdésessé vált az ország élelmiszer-ellátása. A kiállításban a növényvilág politikai események lenyomataként való működése is fontos téma, mely például a Forensic Architecture *Az életnek nyoma sincs: Izrael természetpusztítása Gázában, 2023–24* című videómunkájában jelenik meg a leghangsúlyosabban. Soós Bori a magbankok kapcsán elmondta, hogy

„nagy kérdés, hogy valójában mennyire fenntartható egy magbank. Az a prioritás a gyűjtésnél, ami az emberi fennmaradást, az emberek számára hasznos dolgokat tartja fenn. Ugyanakkor, ha ezt elválasztod attól a rendszertől, amiben kialakult a mag, hiába szerzed meg, ott közben megváltozott az éghajlat. Nem biztosított, hogy a kapcsolat, ami megvan azzal a hasznos maggal, reprodukálható, illetve arra nincsen kapacitás, hogy az összes magot így kezeljék.” A könyvtár gondolata a Nyitott Galéria terein túlmutat, formátuma Soós Bori ISBN+ Galériában megvalósuló Venom Zine Library kiállításán is visszaköszön. Mivel régóta foglalkozik az ökológia és a művészet kapcsolatával, így felmerül a kérdés, hogy változott-e az évek során a véleménye kurátori szempontból a művészet szerepéről az ökológiai kérdésekben. Elmondta, hogy ő ezekkel az eszközökkel tud bármilyen változást elérni és hisz ebben, úgy gondolja, hogy van a művészetnek közösség- és véleményformáló szerepe. Mindenekelőtt azért fontos a kulturális változás elérése, mert alapvetően befolyásolja a természethez való hozzáállásunkat – és ehhez nagy mértékben hozzájárulnak az OFF-Biennále ökokritikai kérdéseket érintő kiállításai.